

6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE ÇOCUKLARIN YAŞADIKLARI VE EBEVEYNLERİNDE TANIK OLDUKLARI DUYGU DURUMLARI

THE EMOTIONAL STATUS THAT CHILDREN EXPERIENCED IN THE KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE OF 6 FEBRUARY AND THEY WATCHED BY THEIR PARENTS

Hatice DARGA¹

Başvuru Tarihi: 11.08. 2023

Yayına Kabul Tarihi: 09.10.2023

DOI: 10.21764/maeuefd.1341292

(Araştırma makalesi)

Özet: Bu araştırma 6 Şubat'ta Pazarcık ve Elbistan depremlerine maruz kalan çocukların ve ebeveynlerin yaşadıkları durumlar ile çocukların ebeveynlerinde tanık oldukları duygu durumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik desende yürütülen çalışmanın verileri, açık uçlu ve yarı yapılandırılmış sorular ile yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi ile çözümlenmiş, tema, kategori ve kodlar oluşturulmuştur. Çalışma grubu deprem bölgesinden gelip, Bucak Devlet öğrenci yurdunda barınan, 14 ebeveyn ve toplam 29 çocuktan oluşmaktadır. Görüşmeler ebeveynler ile gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara göre, ebeveyn ve çocuklar sarsıntılar sırasında ve sonrasında travmatik deneyimler yaşamıştır. Sarsıntılar sırasında ve sonrasında yıkıntılar ve insanların kaotik hallerini görmüşlerdir. Ayrıca ebeveynlerinin paniklemek, ağlamak, çığlık atmak, korkmak, donakalmak gibi duygu durumlarına tanık olmuş ve benzer tepkiler vermiştir. Ebeveynlerin izlediği deprem bölgesi haberleri ve görüntülerini çocuklar da görmüş, deprem ile ilgili tüm konuşmalarına tanık olmuşlardır. Çocuklarda görülen duygu ve davranış değişikliklerinden bazıları, deprem korkusu, ölüm korkusu, evine dönmek istememek, uyuyamamak, öfke patlamaları, tahammülsüzlük depremi sorgulamak, anneden ayrılmamaktır.

Abstract: This research aimed to determine the situations experienced by the children and their parents who were exposed to the Pazarcık and Elbistan earthquakes on February 6, and the emotional states that the children witnessed in their parents. The data of the study, which was conducted in qualitative research method and phenomenological design, were collected through face-to-face interviews with open-ended and semi-structured questions. The data were analyzed by content analysis, themes, categories and codes were created. The study group consists of 14 parents and 29 children in total, who came from the earthquake region and lived in the Bucak State student dormitory. Interviews were held with parents. According to the results, parents and children had traumatic experiences during and after the concussions. They saw the ruins and the chaotic state of people during and after the tremors. She also witnessed her parents' emotional states such as panicking, crying, screaming, being afraid, and freezing, and gave similar reactions. Children also saw the earthquake zone news and images watched by their parents and witnessed all their conversations about the earthquake. Some of the emotional and behavioral changes seen in children are the fear of earthquakes, fear of death, not wanting to go home, not being able to sleep, outbursts of anger, intolerance, questioning the earthquake, and not leaving the mother.

Anahtar Sözcükler: *Çocuk, depremebeveyn, travma*

Keywords: *child, earthquake, parent, trauma*

Giriş

Türkiye'nin güney ili Kahramanmaraş'ta 6 şubat 2023 tarihinde, zincirleme depremler yaşanmıştır. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesine göre, ilk sarsıntı Pazarcık ilçesinde saat 04:17'de 7.7

¹ Dr. Öğrt. Üy. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Sağlık Yüksekokulu, hdarga@mehmetakif.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6759-6660>

Moment magnitude (M_w) ölçeği şiddetinde toplam 65 saniye süren arka arkaya iki deprem meydana gelmiştir. Saat 13: 29'da bu kez Elbistan ilçesinde 7.6 şiddetinde 45 saniye süren bir deprem daha olmuştur. Bu depremler etkisi ve şiddeti nedeniyle yüzyılın felaketi olarak nitelendirilmiştir. Doğu Anadolu Fay Hattında gerçekleşen bu doğal afet, Kahramanmaraş ile 11 ilde yıkıcı etki yaratmıştır. Bu iller çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindedir. Bu ölçüde yaygın ve yıkıcı etkideki deprem 500 yıl önce gerçekleşmiştir. Depremlerin ardından büyüklüğü 6,7 M_w 'e kadar varan en az 11.000 artçı sarsıntı gerçekleşmiştir. Çok sayıda kentte binlerce ev, hastaneler, kamu binası, otel ve köprüler yıkılmış, cami ve kiliseler ağır hasar almıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en fazla can kaybı olan depremdir. Sarsıntıların ardından en az 5 milyon kişi bölgeden farklı kentlere göç etmiştir Havalimanları ve yollar kullanılamaz hale gelmiş, bölgede elektrik, su ve doğalgaz kesilmiştir. Hava sıcaklığı sıfırın altında olup kar yağışı başlamıştır, İnsanların araçlarında barınmak zorunda kalmaları sonucunda, bölgede benzin/yakıt sorunu baş göstermiştir (ntv.com, 2023; tr. vikipedi, 2023; Cumhuriyet Gazetesi, 2023). Türkiye Cumhuriyeti devleti dördüncü seviyede alarm, Dünya Sağlık Örgütü, Türkiye'yi sarsan depremler için 3. seviye acil durum ilan etmiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde ilkyardım ve kurtarma ekipleri bölgeye akın etmiştir (ntv.com, 2023). Türkiye'de eğitim ve öğretime depremden etkilenen 10 ilde 1 Mart'a kadar, diğer illerde ise 20 Şubat'a kadar ara verilirken tüm üniversitelerde uzaktan eğitime geçilmesine karar verilmiştir (yok.gov.tr,2023).

Doğal afetlerin küçük çocukları nasıl etkilediğini anlamak ve onları desteklemek için yollar geliştirmek, afet araştırma gündeminin ilk sırasında yer almalıdır (Anderson, 2005). Araştırmalar (Betty vd, 2017; Kumar & Fonagy, 2013; National Child Traumatic Stress Network (NCTSN), 2012; Zhang, Zhu, Du, & Zhang, 2015) deprem afetine maruz kalan çocukların, travma sonrası stres belirtileri (PTSS) geliştirme riski altında olduğunu göstermektedir. Deprem gibi afetlerin, beklenmedik olay ciddiyeti nedeniyle de travma sonrası stres bozukluğu oluşturabileceği bilinmektedir (National Child Traumatic Stress Network, 2012). Bu konudaki ilk çalışmalardan biri Newman (1976)'ın, felaketlerin çocuklar üzerindeki etkisini belirleyen etmenlerin; çocuğun gelişimsel düzeyi, ailesinin felakete yönelik tepkisiyle ilgili algısı ve felakete doğrudan karşılaşması şeklindedir.

Afetlerin çocukların gelişimine etkilerini araştıran çalışmalardan biri (Vogel & Vernberg, 1993), çocukların bir depreme maruz kaldıktan sonra davranış sorunları ve sosyo-duygusal olarak olumsuz etkiler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Başka bir çalışmada (Gomez ve Yoshikawa, 2017), bir deprem yaşayan küçük çocukların, olaydan kısa bir süre sonra gelişimlerinin olumsuz etkilendiği belirlenmiştir.

Benzer olarak literatürde (Baş, 2022; Erden, 2023; Sarp, 2023), bir afet yaşadıktan sonra çocukların yalnızlıktan, okula gitmekten, karanlıktan vb. korkmaya başlayabileceği gibi, deprem sonrasında endişe belirtisi olarak yatağını ıslatmak, parmak emmek, anneye yapışmak gibi davranış gerilemeleri görülebileceğini vurgulanmaktadır.

Çocukların deprem gibi zor yaşantılarda, ailelerinin yaşadığı stresten belirlenmiştir (Gomez ve Yoshikawa, 2017). Sözkonusu çalışmada, Şili’de 2010 depremini yaşayan ailelerde, stres etkeni fazla olan çocukların, bazı erken dönem dil ve okuryazarlık öncesi sonuçlarda önemli ölçüde daha düşük performans gösterdiği belirlenmiştir. Anderson (2005), afet sonrası ortamlarda çocukları ve aileleri başarılı bir şekilde desteklemek için çocuk gelişimini bütüncül bir yaklaşımla benimseyerek, çocuklara bakanların ihtiyaçları ile yardım çabalarının desteklenmesini etkili stratejiler olarak sunmaktadır. Çalışmalar (Anderson, 2005; Betty vd., 2017; Gomez, 2017), gelecekteki araştırmaların, travma sonrası stres bozukluğu gidişatını daha iyi anlamak için, çocukların afetlere tepkilerine ilişkin çalışmaların bireysel düzeydeki katılımcı verilerini birleştirmesini önermektedir.

Türkiye’de depremi yaşamış çocuklar ile yürütülen bazı çalışmalar, depremin çocukların ruh sağlığına etkileri (Dilmaç, 2022), çocukların davranışsal/duygusal problemleri (Erkan, 2010), ebeveyn ruh sağlığının çocuklara psikolojik etkileri (Kılıç, Özgüven & Sayil, 2003), sarsıntının anne-çocuk ilişkilerine etkileri (Yumbul, Wieling & Çelik (2017) şeklindedir. Depremden korunma bilinci oluşturmak amacıyla yürütülen bir çalışmada, okul öncesi çocukların deprem algılarını belirleyerek, etkin korunma yöntemleri üzerine bir eğitim programı uygulanmıştır (Tuncer, Sözen ve Sakar, 2020).

Mevcut çalışmalarda, çocukların depremde yaşadığı durumlar ve ebeveynlerinde tanık olduğu duygu durumlarına odaklanarak, çocukların sarsıntılar sırasında ve sonrasında maruz kaldığı olağanüstü ve sıra dışı deneyimlerin neler olduğu, bunların hangi ortamlarda yaşandığı ne kadar sürdüğü ile bu süreçlere yönelik tepkilerini ele alma girişimi görülmemiştir. Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde, ebeveynlerin ve çocukların sarsıntılar sırasında ve sonrasında yaşadıkları durumların neler olduğu, hangi ortamlarda ve ne kadar sürdüğü, ebeveynlerin tepkileri ve duygu durumları ile çocukların bunlardan nasıl etkilendiğine yönelik tepkilerini belirlemeye odaklanmaktadır.

Araştırma Soruları

1. Ebeveyn ve çocukların sarsıntılar ve sonrasında yaşadıkları durumlar nelerdir?
2. Ebeveyn ve çocukların sarsıntılar ve sonrasındaki duygu durumları nelerdir?

3. Çocukların yaşadıkları ve tanık olduklarına yönelik tepkileri nelerdir?
4. Çocukların ve ebeveynlerin 6 Şubat sonrasındaki gündem konular nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, çocukların ve ebeveynlerin depremde yaşadıkları durumların neler olduğu, çocukların tanık olduğu ebeveyn duygu durumlarının neler olduğu ve çocukların tepkilerini belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Nitel araştırmada amaç, katılımcıların algı ve deneyimlerini ortaya koymayı sağlamaktır (Creswell, 2020; Patton, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenomenoloji, insanların belirli bir olgu veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu olguyu nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel araştırma yöntemidir (Rose, Beeby & Parker, 1995, s. 1124). En kapsamlı anlamıyla fenomenoloji, tek bir kişiye ait olan yaşanmış deneyimlerin toplamına atıfta bulunur (Giorgi, 1997, s.236).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, en etkili tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden olan amaçlı örnekleme kullanılarak (Robinson, 2014) belirlenmiştir. Örnekleme dahil etme kriteri 6 Şubat depremini yaşamış ebeveyn ve çocuklar olmalarıdır. Araştırmaya 14 ebeveyn katılmıştır. Potansiyel katılımcı grubu okul öncesi ve okul çağında çocukları olan ebeveynler ile sınırlandırılmıştır. Bu katılımcılar demografik bilgiler ile tanımlanmıştır. Ebeveynlere depremi yaşadıkları yer, evlerinin kaçınca katta olduğu, deprem hazırlıkları ve depremden korunma eğitimi, kayıpları, eğitim düzeyleri, iş durumları, çocuklarının sayısı ve yaşları sorulmuştur. Tablo 1 araştırmadaki 14 ebeveynin özelliklerini sunmaktadır. Ebeveyn katılımcıların beşi lisans mezunu olup, bunlardan 12'si kadın, 2'si erkektir. Ebeveynlerin dokuzu 30-40 yaş grubunda, üçü 40-50 yaş grubunda, ikisi de 25-30 yaş grubundadır. Çocukların 10'u okul öncesi (3-6), altısı ilkokulun ilk yılları (7-8 yaş), altı çocuk okul çağı (9-12 yaş), dört çocuk orta öğretim (13-17 yaş) ve ikisi ergenlik çağında (18-21 yaş) olup lise ve üniversite grubundadır. Birisi ise bebek (2 yaş) grubundadır. Toplam bebek, çocuk ve ergen sayısı 29'dur. Çocukların 15'i kız, 14'ü erkektir. Katılımcıların çoğunluğu (9) ev hanımı olup, diğerleri esnaf (2), hemşire (1), emekli asker (1) ve teknik eleman (1)' dir. Ebeveynlerin depremi yaşadığı yerler Kahramanmaraş/Elbistan/Afşin (7), Malatya/Temelli/ (4), İskenderun (1), Adıyaman/ Yarpuzlu (1) ve Hatay/Defne (1)' dir. Ebeveynlerin

çoğunluğunun (8) evleri dört-yedinci katlar olup, üçü iki katlı müstakil evde, ikisi de ikinci kattaki dairelerde oturmaktaydılar. Ebeveynlerin tamamı bir deprem eğitimi almamış ve depreme hazırlık yapmamışlardır. Ebeveynlerin çoğunluğu, çok sayıda yakınları ve tanıdıklarını kaybetmiştir. İki ebeveyn dışındakilerin evleri hasarlı, yıkım kararlı ve sarsıntıda yıkılmış olma durumundadır. Ebeveynlerin çoğunluğu deprem bölgesinden bir hafta sonra ayrılıp Bucak'a gelmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografisi

Katılımcı	İş Durumu	Ebeveynin		Çocuğun		
		Öğrenim Düzeyi	Yaşı	Cinsiyeti	Yaşı	Cinsiyeti
Ebevyn 1	Emekli asker	Lisans	49	E	21	K
					13	K
					8	E
Ebevyn 2	Ev Hanımı	Önlisans	33	K	7	K
					5	E
Ebevyn 3	Esnaf	İlkokul	37	K	13	E
					9	K
					4	E
Ebevyn 4	Ev Hanımı	Lise	32	K	14	K
Ebevyn 5	Ev Hanımı	Ortaöğretim	27	K	7	K
Ebevyn 6	Ev Hanımı	Önlisans	42	K	8	E
					18	E
					12	E
Ebevyn 7	Ev Hanımı	İlkokul	39	K	2	E
					6	K
					11	E
Ebevyn 8	Ev Hanımı	Lise	27	K	12	E
					8	K
					5	E
Ebevyn 9	Ev Hanımı	ilkokul	42	K	5	K
Ebevyn 10	Esnaf	lisans	34	K	3	K
					5	K
Ebevyn 11	Hemşire	lisans	33	K	9	K
					4	E
Ebevyn 12	Ev Hanımı	lisans	34	K	6	E
					11	K
					8	E
Ebevyn 13	Ev Hanımı	ilkokul	33	K	5	K
					7	K
					5	E
Ebevyn 14	Teknisyen	Lisans	35	E	7	K
					5	E

Tablo 1 Devamı

Depremde kimlerin evde olduğu	Deprem Hazırlığı	Deprem Eğitimi	Manevi	Kayıplar		Hasar	
				Kişi Sayısı	Maddi	Konut	İşyeri
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yakınlar	38 kişi			
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yakınlar	20-25		Hafif hasarlı	

Eş, çocuklar ve aile büyükleri	Yok	Yok	Yakınlar	3 kişi		Orta Hasarlı	Orta hasarlı
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yok				
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yok				
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yakını	1 kişi			
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yok				
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yakınlar	4 kişi			
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yakınlar	4 kişi	Ev, işyeri, arabalar		
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yakınlar	15 kişi	İş yeri		
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	yakınlar	5 kişi (iki çocuk)	Ev, işyeri		
Eş, çocuklar, kayınvalide	Yok	Yok	Yakınlar	50			
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yok			Giriş kat hasarlı	
Eş ve çocuklar	Yok	Yok	Yok			Ev hafif hasarlı	

Prosedür

Literatür incelemesinden sonra oluşturulan görüşme soruları, eğitim bilimleri alanında üç akademisyen ve çocuk gelişimi alanında iki akademisyenden uzman görüşü alınarak, gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ardından dört ebeveyn ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamada soruların anlaşılabilirliği ve cevaplanabilirliği değerlendirilmiştir. Son düzenlemenin ardından araştırmanın görüşmelerine başlanmıştır. Ebeveynlerin her biri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler (Creswell, 2020) gerçekleştirilmiştir. Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin, belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliğidir. Görüşme yoluyla araştırma konusu hakkında bireyin deneyim, tutum, düşünce, yorum, zihinsel algı ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşmak amaçlanır (Sönmez ve Alacapınar,2011; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ebeveynler ile her bir görüşme 30 dakika ilâ 60 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin süresi ebeveynlerin yaşadıklarını ayrıntılı şekilde anlatmak istemelerine bağlı olarak oluşmuştur. Anlatımlarında istenen bilgilerin verilmesi nedeniyle akışa göre hareket edilmiştir. Tüm ebeveynler görüşme sırasında duygusallaşmış, duraklamış, ağlamış ve araştırmacıya kendilerini dinlediği için teşekkür etmiştir. Görüşmeler, ebeveyn ve çocukların barındığı, Bucak devlet öğrenci yurdunda boş bir salonda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada inanırılığını sağlamada en iyi yol olan uzun süreli etkileşimden (Holloway ve Wheeler, 2017) yararlanılmıştır. Bu çalışmadan önce, okul öncesi sınıfı ve ilkokulda rahatlatıcı oyun ve drama aktiviteleri, ardından ebeveynlere yönelik “çocuklara yaklaşım” oturumu düzenlenmiş ve sohbet edilmiştir. Bu sırada çocuklar ile bahçede oyunlar oynanmıştır. Okulda tanışılan ebeveynler ile barınma

ortamında sohbet edilmesi, ebeveynlerin yaşadıklarını paylaşmasını, kendiliğinden tüm yaşadıklarını anlatmalarını sağlamıştır. Çocukların araştırmacılara barınma ortamındaki ilgisi, ebeveynlerin güvenli ve samimi davranmasına katkı sağlamış, annelerin daveti üzerine meşguliyet atölye çalışmaları ziyaret edilmiştir. Ayrıca görüşmeler sürerken ve sonrasında, ailelerle birçok kez farklı zamanlarda barınma ortamında ziyaret edilerek sohbet edilerek uzun süreli etkileşim yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre, araştırma süresinde sık sık aynı ortamda bulunmak, karşılıklı güven ve dostluğa dayalı bir ilişkinin oluşması, cevapların doğru ve tam verilmesini sağlamada etkilidir (Houser, 2023; Streubert ve Carpenter, 2011).

Görüşme sorularından önce ebeveynlere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, ebeveynler araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmişlerdir. Görüşme soruları, ebeveyn ve çocukların sarsıntı sırasında ve sonrasında neler yaşadıkları, nelere tanık oldukları, barındıkları ortamların koşulları, ebeveynlerin duygu durumlarının neler olduğu, çocuklarının bunlara tepkileri, çocuklardaki davranış değişiklikleri ve medaya takip edilenlerin neler olduğuna ve deprem bölgesinden ayrıldıktan sonra ailede konuşulan konuların neler olduğu, ebeveyn ve çocukların yaşadıkları olağanüstü ve normal dışı durumların neler olduğuna yönelik cevapları ortaya çıkarmak için tasarlanmıştır. Tablo 2’de görüşme sırasında sorulan belirli sorulara yer verilmiştir.

Tablo 2.

Görüşme Soruları

1. Sarsıntıyı hissedince o anda neler yaptınız? Kendinizi nasıl güvende tutunuz? Daha sonra neler yaşadınız? Neler düşündünüz ve hissettiniz?
2. Evden çıktıktan sonra nereye sığındınız? Bu ne kadar sürdü?
3. Çocuğunuz veya çocuklarınız sarsıntı gecesi ve sonrasında nelere ve hangi duygu durumlarınıza tanık oldu? (Ağlama, kriz geçirme, bağırma, bayılma, konuşamama, unutmama vb.).
4. Çocuğunuz bunlara tanık olduğunda ve daha sonra nasıl davrandı neler söyledi? (Davranışlarında ve konuşmalarında ne tür değişiklikler gözlemlediniz? Çocuğunuzda eskisinden farklı neler görüyorsunuz? Öfkelenme, vurma, tepkisizlik vb. Örnek verir misiniz?)
5. Çocuğunuzun yanında 6 Şubat ve sonrasında hangi konuları veya neleri konuşuyorsunuz? Örnek ile açıkla mısınız?
6. Çocuğunuz bu konuşmalarınıza nasıl karşılık veriyor veya nasıl davranıyor? Neler söylüyor? Sizce nasıl etkileniyor? Neden? Gün içindeki davranışlarına örnek verir misiniz?
7. Çocuğunuzdaki değişiklikler devam ediyorsa ne sıklıkla görülüyor? Bunun için ihtiyacınız nelerdir?
8. Çocuğunuz 6 şubatta ve sonrasında tanık olduğu olağanüstü ya da normal olmayan durumlar veya olaylar nelerdir?
9. Çocuklarınızda 6 şubattan sonra gözlemlediğiniz diğer değişiklikleri varsa nelerdir? (Korku, anne/baba/kardeşten ayrılamama vb.).
10. Siz ve çocuğunuz 6 şubattan sonra sosyal medya/medyada neleri takip ediyorsunuz?

11. Başka neler söylemek istersiniz?

Araştırmanın geçerliliği Bu çalışma ebeveyn ve çocukların barındığı, Bucak devlet öğrenci yurdunda boş bir salonda gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmadan önce çocukların devam ettiği okul öncesi ve ilkokulda rahatlatıcı oyun ve drama etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Çocukların barınma ortamındaki ilgisinin ebeveynlerin araştırmacıya daha güvenli ve rahat davranmasına katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

Araştırmada 14 ebeveynin her birinin görüşmelerdeki cevapları yazılı olarak ve ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Her bir görüşme formu E1, E2 şeklinde kodlanarak katılımcının mahremiyeti korunmuştur. Ses kayıt cihazındaki bilgiler deşifre program kullanılarak (Voicedocs) yazıya aktarılmış ve yazılarak kayıt edilen bilgiler ile birleştirilmiştir. Veriler, içerik analizi yöntemine tabi tutulmuştur. Verilerin anlamlandırma alıştırmasına başlanarak kodlar, kategoriler ve temalar (Creswell, 2020) oluşturulmuştur. Araştırmanın verilerinin analizinde güvenilirliği sağlamak için kodlamalar üç araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmanın sorularından yararlanarak belirlenen üst kategoriler çerçevesinde veriler kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Veriler, kodlar ve kategoriler oluşturulurken defalarca okunmuş, geriye dönüp oluşturulan kod ve kategoriler tekrar düzenlenmiştir. Miles ve Huberman modelinde kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenir. Araştırmanın veri kodlamalarındaki görüş birliği ve benzerlik oranı (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2018) hesaplanarak, uyuma yüzdesi .92 olarak bulunmuştur. Bulgular tema, kategoriler ve kodlar çerçevesinde yorumlanarak tablo haline getirilmiştir. Son aşamada, tema ve kategorileri desteklemek için ebeveynlerin ifadelerinden örnekler verilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada, 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri sırasında ve sonrasında çocukların ve ebeveynlerin yaşadıkları durumlar, yansıttıkları duygu durumları ile çocukların gösterdiği davranış değişiklikleri ebeveynlerin görüşlerine göre incelenmiştir. Görüşme verilerinin analizinde ortaya çıkan tema, kategori ve alt kategoriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Araştırmanın Toplam Tema, Kategori ve Alt Kategorileri

Tema	Kategoriler	f	Alt kategoriler	f
Sarsıntı anı ve yaşamsal tepkiler	Sarsıntının ilk ânı	19		
	Ebeveynlerin ilk tepkileri	11		
	Güvende kalamamak	15	Hareket etmek	12
	Güvende kalmak	12	İçeride kalmak	3
	Çocukların ilk tepkileri	10	Donakalmak	5
			Diğer	5
Sarsıntı anındaki etkilenimler	Fiziksel etkiler	40		
	Duygusal etkiler	19		
Sarsıntı durduğundaki etkilenimler	Sarsıntı durunca ilk tepkiler	8		
	Binadan Çıkış	20		
Dışarıda sığınma ortamları	Sığınılan yerler	25		
	Barınma süresi	22		
	Barınma ortamındaki kişi sayısı	6		
	Temel yaşam koşulları	21		
Çocukların yaşadığı ve maruz kaldığı duygu durumları	Sarsıntılar sırasında	31		
	Sarsıntıların ardından	28		
Çocukların tepkisel davranışları	Sarsıntılar sırasındaki tepkiler	47		
	Devam eden davranış ve duygu durumları	71		
Çocukların tanık olduğu konuşmalar	Aile içinde	31		
	Barınma ortamında	18		
Çocukların tanık oldukları konuşmalara tepkileri	Davranışlar ve geri bildirimler	47		
	Duygusal etkilenimler	17		
Deprem sonrasında ebeveyn ve çocukların medyada İzledikleri	Cep telefonu ve TV’de izlenenler	37		
	Çocukların soruları	21		
Maruz kalınan olağanüstü veya normal olmayan durumlar	Sarsıntılar ve binalar	36		
	Enkazlar ve insanlar	26		
	Çocukların tepkisi	8		
	Ebeveynleri en çok sarsan durumlar	41		

Tablo 3’te araştırmanın toplam 9 tema, 26 kategori ve 2 alt kategorisi görülmektedir. Sarsıntı anı ve yaşamsal tepkiler (5) ile Ebeveyn ve çocukların dışarıda sığındıkları ortamlar (5) en fazla kategori içeren iki temadır. Çocukların devam eden davranış ve duygu durumları (69), Sarsıntının etkileri (66), Davranışlar ve geri bildirimler (50) kategorileri görüşlerin en fazla yoğunlaştığı üç kategoridir. Barınma ortamındaki kişi sayısı (5) en az görüşün toplandığı kategoridir.

Sarsıntı sırasında ebeveyn ve çocukların tepkileri tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Ebeveynlerin ve Çocukların Sarsıntı Anındaki Tepkileri

Tema: Sarsıntı anı ve yaşamsal tepkiler			
Kategori	Kodlar	f	
Sarsıntının ilk ânı (19)	Sarsıntının şiddetli sesi ile uyanmak (E1, E2, E4, E5, E6, E7, E8, E11, E12)	9	
	Sarsıntıda eşi tarafından uyandırılmak (E10, E13, E14)	3	
	Eşini uyandırmak (E1, E2)	2	
	Sarsıntı sırasında yatakta uyanık olmak (E3, E9)	2	
	Sarsıntının şiddeti ile yataktan fırlamak (E4, E7)	2	
	Uyanınca hemen başucundaki cep telefonunu koynuna atmak (E2)	1	
Ebeveynlerin ilk tepkileri (11)	Çocukların odasına koşmak (E2, E4, E11, E14)	4	
	Yanıdaki beşikten bebeğini alıp, diğer çocukları odalarından çağırmak (E5, E6)	2	
	Çocukların odasında ebeveynlerin birer çocuğu kucaklaması (E2, E14)	2	
	İkinci depremde evde olmak, kapıda kalmak, sarsıntıda kımıldayamamak (E12)	1	
	İkinci depremde (Elbistan) çocuğu (dört yaş, erkek) unutup dışarı kaçmak (E3)	1	
	İkinci sarsıntıda (Elbistan), çocuklarla pijamalı ve çıplak ayakla dışarı kaçmak (E2)	1	
Güvende kalamamak (15)	Hareket etmek (12)	Sarsıntı sırasında dışarı kaçmak (E3, E4, E7, E8, E9, E12, E13)	7
		İkinci depreme içeride yakalanmak, yalın ayak dışarı koşmak (E3, E13, E14, E2, E7)	5
	İçeride kalmak (3)	Yatağın içinde çocuklara sarılarak beklemek (E5)	1
		Bebeğe yorgan sararak ayakta beklemek (E10)	1
		Ebeveynlerin de çocukların yanına ranzanın altına girmesi (E11)	1
		İlk depremde, sarsıntının durmasını beklemek (E1, E2, E5, E6, E10, E11, E14)	7
Güvende kalmak (12)	Çocukları evde yaşam üçgeninde tutmak (E2, E6, E14, E1)	4	
	Terasa çıkmak ve beş-altı dakika beklemek (E1)	1	
	Çocukların ilk tepkileri (10)	Donakalmak (5)	Çocuğun (3,5,7 yaş, kız) annesi gibi donakalması, konuşmaması (E10, E9, E2)
Çocuğun (yedi yaş, kız) uyanmış ve korkuyla yatağında oturuyor olması (E2)			1
Annenin üzerine kapandığı çocuğun (yedi yaş, kız) ağlamaklı donakalması (E2)			1
Diğer (5)		Çocuğun (5 yaş, erkek) sarsıntı ve sonrasında uykulu olması (E14, E2)	2
		Bebeğin (iki yaş, erkek) annesi gibi korkuyla titremesi, gözlerinin kızarması (E6)	1
		Çocukların (beş ve dokuz yaş, kız) ranza altına girmiş olması (E11)	1

Çocuğun (dört yaş, erkek) sarsıntıda duvar ve çekmeceleri canavarın açtığını zannedip ceza vermek istemesi (E12) 1

Tablo 4’te görüldüğü gibi, Sarsıntının ilk anı (19) ve Güvende kalamamak (15) en fazla görüşün toplandığı iki kategoridir. Güvende kalmak (12), Ebeveynlerin ilk tepkileri (11) ve Çocukların ilk tepkileri (10) kategorileri birbirine yakın yoğunluktadır. Güvende kalamamak ve Çocukların ilk tepkileri kategorileri alt kategoriler içermektedir.

Örnek ifadeler: E4. *Şiddetli patlama gibi bir sesle yataktan fırladım ve ilk olarak çocuklarıma koştum. Sonrasında yalınayak ve pijamalı dışarıya koştuk*

E5. *Uyuyordum. Sarsıntıyı hissettim. Korktum iki çocuğuma sarıldım. Eşim de evdeydi. O da Plazma TV’yi tutmuş. Yatağın içinde iki çocuğuma sarılarak oturdum. Sarsıntı bitene kadar evin içerisinde kaldık.*

Sarsıntının fiziki ve duygusal etkileri tablo 5’ te sunulmuştur.

Tablo 5.

Sarsıntı Anının Fiziki ve Duygusal Etkileri

Tema: Sarsıntı anındaki etkilenimler		
Kategori	Kodlar	f
Fiziksel etkiler (40)	Sarsıntının ayakta duramayacak kadar şiddetli olması (E6, E13, E1, E12, E8, E2, E7, E3, E11, E4, E5, E9, E14, E10)	14
	Binanın beşik gibi sallanması ve insanı duvardan duvara fırlatması (E13, E3, E11, E6, E2, E9, E2, E14)	8
	Sarsıntıda taş kırılması, gıcırdama, patlama ve demir sesleri duymak (E6, E3, E9, E4, E14, E2)	6
	Binaların yıkılma sesleri ve tüm etrafın toz bulutu olması (E9, E14, E4)	3
	Sarsıntının önce dört yana sallaması, sonra alttan üste vurması (E11, E2, E8)	3
	Evden çıkarken duvarların açıldığını görmek (E12, E5)	2
	Dolapların diğer eşyaların üstüne yıkılması (E1)	1
	Sarsıntının yataktan yere fırlatması (E2)	1
	Duvarların uçması, binanın yıkılırken pencerelerin patlaması ve içeri gürültüyle toz bulutunun dolması (E14)	1
	Bağırarak konuşmak, birbirini duyamamak (E9)	1
Duygusal etkiler (19)	Sarsıntının bitmeyeceği ve ölecekmiş hissi vermesi (E3, E1, E2, E5, E6, E10, E11, E14)	8
	Ebeveynlerin çocuklarının üzerine kapanıp ölümü beklemesi (E2, E14)	2
	Çok korkmak ve çocuklar için çok endişelenmek (E5, E14)	2
	Ebeveynlerin öleceklerine inanıp, birbirleriyle vedalaşması (E2, E14)	2

Sarsıntıda sakin kalmak ve ailesini güvende tutmak (E1)	1
İlk sarsıntıda altıncı kattan kurtulamayacaklarını düşünmek (E2)	1
İkinci sarsıntının şiddetinden ve yıkılmalardan çok korkup dördüncü kattan kurtulamayacaklarını düşünmek (E14)	1
İkinci sarsıntıda öleceğine inanan babanın, eşi ve çocukları için kaygılanması (E14)	1
Depremde eşi ile çocuklardan ayrı, kayınvalidenin köy evinde (Adıyaman-Yarpuzlu) olmak (E3)	1

Tablo 5’te görüldüğü gibi, Görüşler, Sarsıntının fiziksel etkileri (40) ve Sarsıntının duygusal etkileri (19) şeklinde iki kategoride toplanmıştır. Ebeveynlerin fiziksel etkileri daha yoğun yaşadığı görülmektedir.

Örnek ifadeler: *E10. Bekledik ayakta. Eşim çok korktu. Ben geç uyandığım için donuktum. Kızım da benim gibi tepkisizdi.*

E1. İlk depremden sonra 2-3 dakika sonra ikincisi oldu. Terasa çıktık şiddetli yağmur vardı yerden çok kuvvetli ışık huzmesi görüldü deprem sırasında. Limanda yangın gördüm Kıyamet günüydü 5-6 dakika bekledik. Sarsıntı durunca, eşimi çocuklar ile aşağı gönderdim. Ben kıyafetlerimi giyip, birkaç mont, araba anahtarı alarak indim (İskenderun/ Merkez).

E12. Çocuğum duvarın açıldığını ve çekmecelerin açılıp kapandığını gördü. “Anne bunları kim yapıyor canavar mı yapıyor? Onlara kızalım” dedi.

Sarsıntının durması ile çocuk ve ebeveynlerin tepkileri tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Sarsıntının Durduğu Andaki Tepkiler

Tema: Sarsıntı durduğundaki etkilenimler

Kategori	Kodlar	f
Sarsıntı durunca ilk tepkiler (8)	Bir ebeveynin çocuklar ile aşağı inerken, diğerinin mont ve araba anahtarını alıp gelmesi (E3, E1, E14, E6, E2)	5
	Aşırı soğuk nedeniyle bebek ve çocukları giydirmek (E6, E11)	2
	Elbistan’da ve çok soğuk bir iklimde pijamalı dışarı çıkarken donmamak için ayakkabı giymek (E2)	1
	İlk (Pazarcık) ve ikinci (Elbistan) depremden yalınayak ve pijamayla dışarı koşmak (E7, E4, E13, E2, E14, E3, E1, E5)	8
Binadan Çıkış (20)	Çocukların (üç- sekiz yaş altı çocuk) anne/babası ile koşarak dışarı kaçması (E8, E2, E5, E10)	4
	Binadaki herkesin bağırsarak, çırpınarak dışarıya çıkmaya çalışması (E12, E13, E11, E2)	4
	Yüksek kattan (5.kat) inerken, yeni bir sarsıntıyla ebeveynlerin yere düşmesi (E9, E14)	2

Annenin panik halde iki çocuğuyla bağırarak, ağlayarak altıncı kattan inmesi (E2)	1
İkinci depremde aşağı inerken merdivenin kırılması, ebeveynin kucağındaki ayakkabılar ile düşmesi (E14)	1

Tablo 6’da görüldüğü gibi, Binadan çıkış (20) ve Sarsıntı durunca ilk tepkiler (8) görüşlerin toplandığı iki kategoridir.

Örnek ifade: E2. *Birden sarsıntı durdu. Eşim “çocukları alıp aşağı inin” dedi. Ayakkabı giymek için oğlumu kucağımdan indirince, kayboldu bir anda, panikle aradım, seslendim, bulamadım, geri yatağına gitmiş, eşim getirdi. Çocuklarla 5. kattan inerken bağırarak ağlıyordum, eşim arkamdan montları ve anahtarı alıp geldi. Herkes bağırışıp kaçıyordu, dışarılara çıkmaya çalışıyordu.*

Tablo 7.

Ebeveyn ve Çocukların Dışarı Çıktıktan Sonraki Korunma Durumları

Tema: Ebeveyn ve çocukların dışarıda sığındıkları ortamlar

Kategori	Kodlar	f
Sığınlan yerler (25)	Arabaya sığınmak (E8, E4, E2, E1, E14, E5, E6, E7, E11, E10, E12)	11
	Önce açıkta kalmak, sonra arabaya sığınmak (E3, E5, E9, E10, E11, E12, E13)	7
	Çocukların ve annelerin arabada, diğerlerinin dışarıda kalması (E8, E12, E2)	3
	Evin bahçesindeki sera ve saman çadırında, yağmurda birkaç saat beklemek (E9)	1
	Evin arkasındaki tarlada, yarım saat yağmurda bekledikten sonra araca binmek (E5)	1
	Çocukları soğuktan korumak için araç aramak (E8)	1
	Birinci depremde sığınacak yer olmadığı için tekrar içeri girmek (E3)	1
Barınma süresi (22)	Köy evinde 1- 5 gün kalmak (E11, E8, E5, E9, E7, E10, E6)	7
	Arabada 3-7 saat kalmak (E5, E2, E14, E6, E7, E11)	6
	Arabada bir- üç gün kalmak (E7, E12, E8, E5, E10)	5
	Çadırda iki gece kalmak (E5, E8)	2
	Arabada sekiz gün eş ve üç çocukla kalmak (E1)	1
Mültecilerin boş kampındaki konteynerde, prefabrik okulda ve spor salonunda birer hafta kalmak (E13)	1	

Barınma ortamındaki kişi sayısı (5)	Köy evinde 20 -30 kişi (E9, E11)	2
	Çadırda 20-30 kişi (E8, E5)	2
	Arabada 15-20 kişi (E10)	1
	Transit tipi arabaya yedi-sekiz ailenin 13 çocuğunu yerleştirmek (E11)	1
Temel yaşam koşulları (21)	Havanın çok soğuk ve kar yağmış olması, yağmur ve kar yağışının devam etmesi (E9, E13, E1, E8, E12, E2, E7, E3, E6, E11, E4, E5, E14, E10)	14
	Elektrik, su ve doğalgazın kesilmesi (E11, E12, E13, E6, E3, E2, E4)	7

Tablo 7’de, Sığınılan yerler (25), en fazla görüşün toplandığı kategori olup, Temel yaşam koşulları (21) ve Barınma süresi (22) birbirine yakın sayıda görüşün toplandığı iki kategoridir. Barınma ortamındaki kişi sayısı (5), en az görüşün toplandığı kategoridir.

Örnek ifadeler: *E1. Dışarı çok soğuktu, ailemi indirdim komşulara yardım ettim. Depremin sadece bizde olduğunu zannediyorduk ama Kahramanmaraş'ta da olduğunu öğrendim. Bir anda şebekeler gitti çoğu yakınlarımızın enkazda kaldığını öğrenince kendimizi unuttuk. Çocukları araba ile açık alana götürdük. Hava aydınlanınca büyük bir yangın ve dumanı ile gökyüzü gece gibiydi (İskenderun/ Merkez,*

E9. Depremden hemen sonra küçük bir seraya sığındık. Bizim seramızdı. Sonra yağmurda kaldık. Serada birkaç saat bekledik. Öğleyin bağ evine geçtik, 4-5 gün kaldık, 20 kişi kadar (Hatay/ Defne,

Çocukların sarsıntı sırasında ve sonrasında ebeveynlerinde tanık olduğu duygu durumları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Sarsıntı Gecesi ve Sonrasında Çocukların Tanık Olduğu Ebeveyn Duygu Durumları

Tema: Çocukların yaşadığı ve maruz kaldığı duygu durumları

Kategori	Kodlar	f
Sarsıntılar sırasında (31)	Ebeveynlerinin bağıarak ağlaması, korkması çığlık atması (E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9, E11, E12, E13)	11
	Ebeveynlerin arabada ve çadırda her sarsıntıda korkudan yüksek sesle besmele (Bismillah) çekip dua etmeleri, korkuyla öleceklerini söylemeleri (E10, E8, E2, E9, E14, E11)	6
	Annenin, binanın sallanmasından, korkması ve bağıarak ağlaması (E12, E13, E2, E3, E6)	5
	Anne-babanın donuk, endişeli, telaşlı, korkmuş hali (E10, E14, E4, E1, E5, E3)	5
	İkinci depremde, köy evinden çocukları çıkarırken panik ve korkuyla bağlamak (E10, E2)	2

Sarsıntılarının ardından (30)	Ebeveynin elinin titremesinden bebeğe suyu verememesi (E6)	1
	Sarsıntıda sakin kalmak ve ailesini güvende tutmak (E1)	1
	Enkaz altında kalan, vefat eden akraba ve tanıdıklar için üzülme, ağlamak (E3, E1, E7, E2, E6, E8, E9, E10, E11, E14)	10
	İkinci depremde yaşadıklarından dolayı sürekli ağlıyor olmak (E2, E3, E9, E10, E13, E12, E8, E7, E13)	9
	Sarsıntının ilk günü evlerini kaybettikleri korkusuyla ağlamak (E1, E2, E9, E6)	4
	Yıkıntıları görünce, insanların enkaz altında kaldığını düşünüp ağlamak (E7, E1, E2)	3
	Ebeveynin anne-babası için endişelenip çok ağlamasına çocukların da üzülüp ağlaması (E13)	1
	Enkazları görünce herkesin öldüğünü düşünen ebeveynin, ağlayarak ağabeyinden çocukların kurtarılmasını istemesi (E11)	1
	İkinci depremden sonra içeri hiç girememek (E3)	1
	Sarsıntının ilk anlarında donakalmak, arabanın kapısını bulamamak, konuşurken kekelemek (E4)	1

Tablo 8’de görüldüğü gibi, Sarsıntılarının ardından (31) ve Sarsıntılar sırasında (30) kategorileri, ebeveynlerin duygu durumlarına yönelik görüşlerin toplandığı iki kategoridir.

Örnek ifadeler: E9. *Ben geç uyandığım için donuktum. Ağlamama, kriz geçirmeme tanık oldu. Evimiz yıkıldı mahvolduk diye dövünmeye başladım. Kaynım beni sarsarak kendime getirmeye çalıştı. En sonunda attığı tokatla kendime geldim. Şoka girmiştım herhalde.*

E7. *Ağlamama, bağırmama şahit oldular. Başka mahalledeki depremi görünce, insanlar enkaz altında kalmıştır diye ağladım. Beni en çok etkileyen şeyler, sarsıntı, evin çatlakları, ilk depremden sonraki enkazları görmek, çatlama anlarını duymak oldu. Çocuklar anne neden bağırdın? diye sordu. Deprem olduğu için korktum. Korkudan bağırdım dedim.*

Çocukların sarsıntılarda ve sonrasında yaşadıkları ve tanık oldukları duygu durumlarına yönelik tepkileri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9.

Çocukların Yaşadıkları ve Ebeveynlerinde Tanık Oldukları Duygu Durumlarına Tepkileri

Tema: Çocukların tepkisel davranışları

Kategori	Kodlar	f
Sarsıntılar sırasındaki tepkiler (47)	Çok ağlamak, çok korkmak (E10, E12, E1, E14, E2, E8, E13, E7, E11, E5, E4)	11
	İkinci depremde küçük çocukların, ne olduğunu anlayamayıp korkuyla ağlaması (E8, E10, E2, E6, E3, E5, E14, E1, E7, E13)	8
	Donakalmak, ağlamamak, tepkisiz olmak (E9, E10, E11, E3, E7, E4, E1)	7
	Çocuğun (iki-beş yaş, erkek) ağlayan annesini teskin etmesi (E6, E3, E8, E9)	4

Devam eden davranış ve duygu durumları (71)	Akrabalarının çocukları ile birlikte enkaz altında kaldığını öğrenip, ağlamak (E1, E2, E7)	3
	Anne ağlayınca üzülme, sessiz kalmak (E3, E6, E4)	3
	Anneye neden ağladığını, bağırdığını sormak (E3, E7)	2
	İkinci depremde “yine oluyor” diye bağırarak (E10, E2)	2
	Ebeveynlerin irkilmelerini bile farketmeleri, “Anne sallandık mı?” (E10, E11)	2
	Deprem gecesi tüm yaşananları görüp (5 yaş, kız), hiç konuşmamak (E9)	1
	Deprem olduğu için başka yere gitmek (dört yaş, erkek) istemek (E12)	1
	Sarsıntı gecesi ağlamaktan bitkin düşünce (üç yaş, kız) uykuya dalabilmek (E10)	1
	Çocuğun (yedi yaş, kız) depremden kurtulsalar bile arabada donarak öleceklerini söylemesi (E4)	1
	Çocukların arabada iken korku ve ağlamalarının devam etmesi (E2)	1
	Sürekli olarak yine deprem olacak korkusu ve endişe hali (E5, E4, E1, E8, E2, E9, E3, E10, E6, E12, E13, E3, E14, E7)	14
	Sıklıkla açık alanda kalmaya çalışmak (E6, E5, E4, E1, E3, E2, E14, E7)	8
	Küçük çocukların deprem yaşantılarını oyunlarında dramatize etmeleri (E4, E8, E14, E5, E1, E2, E13, E10)	8
	Ani öfke patlamaları (E11, E5, E2, E6, E1, E11, E7, E8, E12)	9
	Hırçınlık kendine vurmak (E7, E8, E5, E12, E10)	5
	Anneden ayrılmamak, yalnız uyuyamamak (E8, E6, E5, E2, E12)	5
	Beslenme sorunu (E8, E6, E4, E14, E10, E13)	6
	Ani duygu değişimi, tahammülsüzlük (E12, E6, E12)	3
	Depremden ölmekten kokmak (E4, E8, E11)	3
	Sebepsiz ağlama krizleri (E12, E11)	2
	Çocukların (dört yaş erkek, beş, dokuz yaş kız), alt ıslatması (E12, E11)	2
Kimsenin ölmemesini dilemek (E5)	1	
Anneye onu çöpe atacağını, başka yere gideceğini söylemek (E12)	1	
Çocuğun (7 yaş, kız) annesine, ondan daha az korkup ağladığını söylemesi (E2)	1	
Tuvaletini (üç yaş, kız) beş-on kez götürüldükten sonra yapabilmek (E10)	1	
Memleketine, evine dönmek istememek (E4)	1	
Parmak emmeye (iki yaş, erkek) başlamak (E6)	1	

Tablo 9’da görüldüğü gibi, Devam eden davranış ve duygu durumları (71) ve Sarsıntılar sırasındaki tepkiler (47) görüşlerin toplandığı iki kategoridir.

Örnek ifadeler: E2. *İkinci depremde kızım ve oğlum (beş yaş) “ne oluyor niye böyle sallanıyoruz? Anne ne oluyor, niye bitmiyor?” diyerek ağlıyorlar, “ben çok korkuyorum” dediler.*

E4. *Ağlarken bana eşlik ediyor. İçeri girmek istemiyorlar. Oyun oynarken, “Hadi kızım koş deprem oluyor” diyorlar. Memlekete dönmek istiyorlar, ev istemiyorlar. Devamlı korku ve telaş içinde, yine deprem olacak hissi var.*

Ebeveynlerin ve ailedeki diğer yetişkinlerin çocuklarının yanında konuştukları konular ve kişilere yönelik görüşler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10.

Ebeveyn ve Yetişkinlerin Çocuklar Yanlarında Neler Konuştukları

Tema: Çocukların tanık olduğu konuşmalar

Kategori	Kodlar	f
Aile içinde (31)	Depremi ve depremde yaşananlar, enkazda kalan, vefat eden akraba ve tanıdıklar (E7, E9, E8, E13, E5, E4, E2, E1, E6, E3, E12, E11, E14, E10)	14
	Depremden etkilenenleri (E3, E9, E8, E13)	4
	Sarsıntıdaki korkulu anları (E13, E1, E6, E8)	4
	Genelde deprem ile ilgili telefon konuşmaları (E8, E10)	2
	Deprem bir doğal afet olduğu (E8, E6)	2
	Bir daha deprem yaşanırsa neler yapılabileceği (E6, E8)	2
	Hep düşecekmiş hissi (E9, E2)	2
	Sarsıntı gecesi çocuğun (5 yaş, kız) yanında mütemadiyen enkazda kalan akrabaları (E9)	1
Barınma ortamında (18)	Bucak öğrenci yurdu yemekhane ve kafeteryasında (iki ay) depremde yaşananlar hakkında konuşmalar (E11, E10, E5, E3, E7, E6, E12, E14, E13, E2, E1, E4, E9, E8)	14
	Depremden ölen çocukları (E4, E9, E8, E2)	4

Tablo 10’da görüldüğü gibi, Aile içinde (31), görüşlerin yoğunlaştığı kategori olup, Barınma ortamında (18) tablodaki diğer kategoridir.

Örnek ifade: E6. *Deprem anı ile ilgili konuştuğumuzda oğullarım (18, 12 yaş) “ Her şey bitti, her şey bomboşmuş’, artık öleceğiz’ dediler. “O kadar korktum ki, adım atacak gücüm yoktu. Kalbim böyle böyle attı. Aklım vücudum durdu” dediler. “En çok anne, senin halinle küçük kardeşime (iki yaş) üzüldüm” dedi.*

Çocukların ebeveynlerinden duyduğu deprem ile ilgili konuşmalara yönelik geri bildirim ve tepkileri tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

Çocukların, Ebeveynlerinden Duyduklarına Yönelik Tepkileri

Tema: Çocukların tanık oldukları konuşmalara tepkileri		
Kategori	Kodlar	f
Davranışlar ve geri bildirimler (47)	Ebeveyn ve yetişkinlerin tüm konuşmalarını dinlemek (E5, E8, E4, E14, E6, E3, E9, E1, E10, E12, E11, E13, E7, E2)	14
	Sarsıntıların evlerine etkilerini sormak (E13, E12, E8, E1, E4, E11, E9, E2, E5, E14, E6)	11
	Kendi evlerinin de gördükleri evler gibi yıkılacağını söylemek (E3, E2, E14, E13, E1, E12, E9, E6, E5, E11)	10
	Ebeveynlerinin deprem ile ilgili konuşmalarını tekrar etmek (E9, E8, E5, E13)	4
	Neredeyse her konuşmada depremin olması (E8, E12, E5)	3
	Çocukların depremin nedenini ve etkisini sorgulamaları (E8, E13)	2
	Konuşmak istememek, ancak telefonu alınca haberlere bakmak (E13)	1
	Oyun oynarken de konuşulanlara kulak kabartmak (E5)	1
	Kıyamet kopacağı ve öleceğini söylemek (E5)	1
Duygusal etkilenimler (17)	Evlerinin yıkılma durumuna üzülme (E13, E5, E1, E14, E2, E8, E9, E3, E7, E11, E6)	11
	Tekrar deprem olmasından ve ölmekten korkmak (E4, E8, E11)	3
	Haberlere karşı ilginin artması (E8)	1
	Afşin'e gidip evlerini (dokuz yaş, kız) görmek istemek (E11)	1
	Enkaz altında kalmak korkusu (beş yaş, kız- E9)	1
	Ebeveynleri gibi kendilerinin de (5 yaş, erkek) sallandıklarını, korktuklarını söylemek (E13)	1

Tablo 11'de görüldüğü gibi, Davranışlar ve geri bildirimler (47) kategorisi görüşlerin yoğunlaştığı kategoridir. Duygusal etkilenimler (17), tablodaki ikinci kategoridir.

Örnek ifade: E9. Depremle ilgili genellikle telefon konuşmalarına sıkça tanık oluyor. Kızım (beş yaş), "Biz Hatay'dan geldik. Burdur Bucak'a geldik. Evimiz yıkıldı" şeklinde bizim konuşmalarımızı tekrar ediyor. Normal bir şey gibi anlatıyor. Ben ağladığımda "Anne ağlama bak buradan da ev alırsınız" diyor. Daha önce yatıştırmak için benim söylediklerimi, bana söylüyor.

Ebeveyn ve çocukların 6 Şubat sonrasında cep telefonu ve TV'de neler izledikleri Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12.

*Ebeveyn ve Çocukların 6 Şubat Sonrasında Medyada Neleri Takip Ettiği***Tema:** Deprem sonrasında ebeveyn ve çocukların cep telefonu ve TV’de izledikleri

Kategori	Kodlar	f
Cep telefonu ve TV’de izlenenler (37)	Telefonda sürekli olarak, deprem ve sonrası ile ilgili haber, görüntü ve videoları izlemek (E13, E11, E10, E4, E8, E14, E5, E7, E6, E3, E9, E12, E1, E2)	14
	Bucak öğrenci yurdu yemekhane ve kafeteryasında TV’de haberleri izlemek (E7, E5, E10, E3, E9, E6, E11, E4, E8, E2, E1, E13, E12, E14)	14
	Akrabaların, tanıdıkların kayıpları ve evlerin yıkık görüntüleri (E14, E2, E1, E3)	4
	Telefonda çizgi film izlerken deprem görüntülerine maruz kalmak (E12, E10)	2
	Telefonda yakınların nasıl öldüğüne bakmak (E1)	1
	Rasathanenin deprem bildirimlerini takip etmek (E6)	1
	Çocuğun telefona (sekiz yaş, erkek) “deprem tekrar olacak mı?” yazıp bakması (E5)	1
Çocukların soruları (21)	Telefonda gördüğü deprem görüntülerini, kendi memleketleri ve yakınları ile ilişkilendirip sormak (E12, E1, E7, E13, E2, E5, E11, E8, E3, E6, E14, E10, E4, E9)	14
	Ebeveynlerin konuşmasına hemen dahil olmak (ne oldu? Ölmüş mü? Nerede?), soru sormak (E11, E5, E4, E8, E2)	5
	Deprem görüntülerini “Elbistan’daki evler değil mi? Malatya mı?” diye sormak (E2, E13)	2

Tablo 12’de görüldüğü gibi, Cep telefonu ve TV’de izlenenler (37) kategorisinde görüşler yoğunlaşırken, Çocukların soruları (21), tablodaki ikinci kategoridir.

Örnek ifade: E5. Sürekli o enkaz, deprem videolarını görüyor, bakıyor. “Maraş deprem” yazıyor, bakıyor. Deprem tekrar olacak mı? diye google’a yazıp bakıyor oğlum (8 yaş, erkek). Ben de haberleri takip ediyorum her an, ne oluyor diye.

Ebeveynlerin ve çocukların sarsıntılar sırasında ve sonrasında yaşadığı ve tanık olduğu normal dışı durumlar Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13.

*Ebeveyn ve çocukların sarsıntılar ve sonrasında yaşadıkları olağan dışı durumlar***Tema:** Maruz kalınan olağanüstü veya normal olmayan durumlar

Kategori	Kodlar	f
Sarsıntılar ve binalar (36)	Artçı sarsıntıların çok şiddetli ve sürekli olması (E11, E1, E9, E7, E6, E10, E3, E14, E4, E8, E5, E12, E13, E2)	14
	Binaların enkazlarını görmek (E1, E5, E8, E12, E9, E11, E7, E13, E4, E6, E12, E2)	12
	Binanın yıkılışını görmek (E7, E9, E5, E1, E8, E12, E13)	7
		231

Enkazlar ve insanlar (26)	Kendi (beş yaş, kız) evinin yıkılışını görmek (E9)	1
	Caminin minaresinin yıkıldığını görmek (beş ve yedi yaş- E2)	1
	İskenderun'da denizin taşkın halini görmek (E1)	1
	Enkaz altındaki insanların yardım çılgınlıklarını, acı çeken seslerini duymak (E8, E1, E9, E2, E5, E8, E6, E7, E12, E13)	10
	İnsanların çılgık atarak, ağlayarak kaçışmalarına tanık olmak (E12, E9, E2, E6, E1, E5, E8)	7
	Cesetleri görmek (E4, E1, E5, E8, E11)	5
	İnsanların binaların altında kalışına tanık olmak (E7, E1)	2
	Anaokulu enkazında çocukların cesetlerini görmek (E1)	1
Çocukların tepkisi (8)	Enkazdan canlı çıkan bir genç kıızı görmek (E1)	1
	Binaların maket gibi yıkılmasının şaşkınlık ve hayret yaratması (E12, E2, E4, E1, E8, E5, E13)	7
	Bina enkazları ve cesetleri görünce (sekiz yaş erkek) sürekli annenini elini tutup sıkmak (E5)	1
	Ceset kokularını hiç unutamamak (E4, E1, E11, E2, E14, E6, E3, E13, E12)	9
	Çok sayıda ölüm haberi almak (E10, E1, E9, E3, E12, E2, E8, E11)	8
	Enkaz altındaki yakınlarını aramak (E9, E2, E10, E1, E12, E11)	6
	İnsanların sevdiklerinin mezarlarına toprak taşınması (E11, E2, E1, E14)	4
	Sarsıntının ilk anlarında yaşadıklarını hatırlayamamak (E4, E2)	2
Ebeveynleri en çok sarsan durumlar (41)	Birçok tanıdık ve 25- 60 kişi yakınına kaybetmek (E2, E1, E12, E10, E14)	5
	Herkesin evinin yıkıldığı, kendi evlerinin de onların gibi pasta gibi yıkılacağı korkusu (E13, E1)	2
	Afşin merkezde dağın altından gümbür gümbür ses gelmesi (E11)	1
	Kahramanmaraş merkezi Ebrar siteleri önünde çok korkunç ceset kokuları (E4)	1
	Etrafta bir sürü ölü insan varken, artçı sarsıntılardan korunmak için, arabaya sığınmak (E11)	1
	Babanın yakıt olmadığı için, sekiz gün boyunca uyumaması ve 30- 40 dakikada bir arabayı ısıtması (E1)	1
	Sarsıntılar, çatlama anlarını duymak, evin çatlakları (E7)	1

Tablo 13'te görüldüğü gibi, ebeveynleri en çok sarsan durumlar (41) ile Sarsıntılar ve binalar (36) en fazla görüşün toplandığı iki kategoridir. Enkazlar ve insanlar (26) üçüncü sırada görüşlerin yoğunlaştığı kategoridir. Çocukların tepkisi (8) tablodaki en az görüşün toplandığı kategorisi olmakla birlikte dikkate değerdir. Kategorileri destekleyici örnek cümleler aşağıda sunulmuştur.

Örnek ifadeler: E11. *Artçı sarsıntılar o kadar fazlaydı ki, bir sürü ölü insan etraftayken, arabanın içinde saklandık. İnsanlar toprak taşıyordu sevdiklerinin mezarlarına. Dağın altından gümbür gümbür ses geliyordu. (beş ve dokuz yaş, kız)*

E8. *Çocuklarım, binaların yıkılışını, insanların kaçışmalarını gördü. Enkaz altındaki sesleri, çığlıkları, “beni kurtarın” seslerini duydu. Battaniyeye sarılı cesetleri ve bina yıkıntılarını gördü. Oğlum sürekli elimi tutuyor ve sıkıyordu (Elbistan Merkez,*

Tartışma

Bu araştırmanın bulguları, çocukların deprem sırasında ve sonrasında ebeveynlerinin çeşitli duygu durumlarına tanık olduklarını ve etkilendiklerini, ebeveynleri ile sıra dışı yaşantılara maruz kaldıklarını göstermektedir. Çalışmanın sonuçları, çocukların ve ebeveynlerin depremin şiddeti ile uyandıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu sarsıntının şiddetli sesi ile uykudan uyandığını, az sayıdakiler, eşi tarafından uyandırıldığını, daha az sayıdakiler, sarsıntıda uyanık olduklarını söylemiştir. Destekleyici literatür, depremlerin ani ve beklenmedik bir şekilde meydana geldiği, genellikle düşük hacimli veya bir yük treni kadar gürültülü olabilen bir gümbürtüyle başladığı şeklindedir (NCTSN, 2010).

Bulgular, ebeveynlerin uyanınca ilk tepkilerinin çocuklarına ulaşmak olduğunu göstermektedir. Bazı ebeveynler sarsıntıda çocuklarının odasına koştuklarını, az sayıdakiler birer çocuklarını kucakladıklarını söylemiştir. Az sayıdaki diğer ebeveynler, çocuklarını yanlarına çağırıştır. Destekleyici literatür (NCTSN, 2010), ebeveynlerin çocuklarını mümkün olduğunca tehlikelerden korumaya çalışırken, deprem gibi yaşamı tehdit eden ciddi tehlikeler, durumun çocuklar için travmatik hale gelmesine neden olabilir.

Bu araştırmadaki iki zıt bulgudan birisi, ebeveynlerin sakin kalamadıklarını ve çocuklarını güvende tutamadıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin yarısı çocukları ile dışarı kaçtığını, bazıları ikinci depreme içeride yakalanınca, çocukları ile yalın ayak dışarı kaçtığını söylemiştir. En az sayıdaki birer görüş, ikinci depremde içeride olup, korkudan öylece kalmak ve ikinci depremde (Elbistan) çocuğunu (dört yaş, erkek) unutup dışarı koşmaktır. Bu sonuçlar ile uyumlu olarak Silva vd. (2000), psikolojik hassasiyetleri olan ebeveynlerin çocuklarına güvenli ortamı sağlamada yetersiz kalacağı ve travmatik yaşantıların çocuklarda daha fazla soruna yol açabileceği şeklindedir. Diğer sonuç ise, ebeveynlerin güvenli hareket ettiklerini göstermektedir. Ebeveynlerin yarısı sarsıntının durmasını beklediğini, bazıları çocukları evde yaşam üçgeninde tuttuğunu, az sayıdaki ebeveyn, çocukları ile yatak bazasının yanına sığınıp beklediğini söylemiştir.

Araştırmanın bulguları, çocukların bazılarının sarsıntıdaki ilk tepkilerinin, ebeveynleri gibi donakalmak, ağlamaklı ve korkmuş olmak iken, bazıları bebek ve çocukların uykulu, sersemlemiş, annenin panik halini yansıtan titreme, kuytuya saklanma ve sarsıntının nedenini anlayamamak olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Proctor vd. (2007), küçük çocukların, kısmen olaydan önceki ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğasından ve ayrıca ebeveynlerin olayı takiben gösterdiği tepkilerden etkilendiğini belirlemiştir.

Bu araştırma, iki büyük depremin fiziksel etkisinin çok yoğun olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin tamamı, sarsıntının ayakta duramayacak kadar şiddetli olduğunu, çoğunluğu binanın beşik gibi sallandığını ve insanı duvardan duvara fırlattığını, bazıları da taş kırma, demir, gıcırdaması ve patlama sesleri duyduklarını söylemiştir. Az sayıdakiler, sarsıntının önce dört yana sallaması, sonra alttan üste vurması ve binanın yıkılma sesleri ve tüm etrafın toz bulutu olmasıdır. Daha az sayıdaki görüş, evden çıkarken duvarların açıldığıdır. Bulgular literatür ile örtüşmektedir (NCSN, 2010).

Bulgular, iki büyük depremin duygusal etkilerinin, oldukça travmatik olduğunu belirlemiştir. Ebeveynlerin çoğunluğu sarsıntının bitmeyeceği ve ölecekmiş gibi hissettiklerini söylemiştir. Az sayıdakiler, çocuklarının üzerine kapanıp ölümü beklediği ve eşlerin öleceklerine inanıp birbirleriyle vedalaşmasıdır. Bir ebeveyn, sarsıntıda sakin kalıp, ailesini güvende tutmuştur.

Çalışma, ebeveynlerin sarsıntı durunca görev paylaşımı yaptıklarını göstermektedir. Görüşlerin bazıları, bir ebeveyn çocuklar ile aşağı inerken, diğeri montları ve araba anahtarını alıp indiği şeklindedir. Az sayıdaki bir görüş, aşırı soğuk nedeniyle bebek ve çocuklarını giydirmektir. Bir ebeveyn, pijamayla dışarı çıkarken donmamak için ayakkabı giydiklerini söylemiştir.

Bu araştırmada, insanların binalardan çıkarken pijamalı ve yalınayak olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çoğunluğu, iki depremde de çocuklarıyla birlikte yalınayak ve pijamayla dışarı koştuklarını, bazıları binadaki herkesin bağırsarak, çırpınarak dışarı çıkmaya çalıştığını, söylemiştir. Az sayıdakiler, yüksek kattan inerken yeni sarsıntıyla yere düşmüşlerdir. Bir görüş, annenin iki çocuğuyla altıncı kattan inerken bağırsarak ağladığıdır. Çocukların tepkilerinin şiddeti spesifik risk faktörlerine bağlıdır.

Sonuçlar, binadan çıkınca soğuktan korunmak için kapalı ortamlara sığındığını göstermektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu, dışarı çıkınca çocukları ile arabalara sığındıklarını, bazıları, önce dışarda kaldıklarını, sonra araba bulduklarını söylemiştir. Az sayıdaki görüşler, çocukların ve annelerin arabadayken diğerlerinin dışarda kaldığıdır. Bir görüş, evin bahçesindeki sera ve saman çadırında, yağmurda birkaç saat beklemek şeklindedir.

Bu çalışmada, sığınılan ortamlarda birkaç saat ile birkaç gün arasında kalındığı ve yer değiştirmek zorunluluğu olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çoğunluğu, arabada kaldıkları sürenin üç saat ile üç gün arasında olduğunu söylemiştir. Bazıları köy evinde bir-beş gün kaldıklarını söylemiştir. Bir ebeveyn arabada, eşi ve üç çocuğu ile sekiz gün kaldıklarını söylemiştir. Bulgular sığınılan ortamda, çocukların çok sayıda (15-30) yetişkin ve çocuk ile kaldıklarını göstermektedir. Depremi kış mevsiminde olduğu, elektrik, su ve doğalgazın kesildiği, bu koşulların da devam ettiği diğer bulgular arasındadır. Destekleyici literatür (Bothe, Olness ve Reyes, 2018), afetler nedeniyle yerinden edilen çocukların, akut ve uzun vadeli tıbbi sorunlara, afet deneyimlerinin ise akut ve uzun süreli psikolojik sorunlara yol açabileceğini vurgulamaktadır.

Bulgular, çocukların, ebeveynlerinin olağandışı duygusal tepkilerine maruz kaldıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu, sarsıntı gecesi ve sonrasında bağırarak ağlama, korkma ve çılgılık atmalarına çocuklarının tanık olduğunu söylemiştir. Ayrıca çoğunluğu, ikinci depremde (Elbistan) yaşananlardan dolayı çocuklarıyla sürekli ağladıklarını söylemiştir. Yine çoğunluğu, çocuklarının yanında, enkaz altında kalan, vefat eden akraba ve tanıdıklar için üzülüp ağladıklarını söylemiştir. Bazıları, anne-babanın donuk, endişeli, telaşlı, korkmuş halini çocukların gördüğünü; bazıları, çocuklar ile arabada ve çadırdaysen sarsıntılarda, korkudan yüksek sesle besmele çekip, öleceklerini söylemişlerdir. Destekleyici literature göre (Azarian & Skriptchenko-Gregorian, 1908; Akt. Zadeh ve Malik, 2009)'e göre, doğal afet sonucu oluşan travma çok yönlü etkiler içermekte, çocukların tepkilerinin şiddeti spesifik risk faktörlerine bağlıdır.

Bulgular, çocukların ebeveynlerinin duygu durumlarından etkilendiğini göstermektedir. Çoğu ebeveyn, sarsıntı sırasında çocukların ebeveynleri gibi çok ağlayıp çok korktuklarını, bazıları, çocukların donakalıp tepki vermediğini ve ağlamadığını söylemiştir. Benzer araştırma sonuçları, Green ve diğerleri (1991), çocukların afet anındaki fizyolojik tepkilerini, anne-çocuk ilişkileri, ailenin stresli olaya tepkileri

ve sonraki bütünleşmenin çocuğun maruz kalma düzeyinden daha çok etkilendiğini belirlemiştir. Pat-Horenczyk ve diğerleri (2015), travmaya maruz kalan anne ve çocukların, çocuğun duygu düzenleme problemlerinin, annenin travma sonrası semptomları ve duygu düzenleme bozukluğu ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Sonuçlar, çocukların ebeveynlerinde tanık oldukları duygu durumlarını yansıttıklarını göstermektedir. Ebeveynlerin çoğunluğunun görüşleri, sarsıntı sırasında, küçük çocuklarının, neler olduğunu anlayamadığı, korkuyla ağladıkları ve çocuklarının donakalmak, ağlamamak, tepkisiz olmak gibi davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir. Benzer sonuçlar (Tiet ve diğ., 2001; Yule vd., 1999), ani yaşanan travmatik deneyimlerde, çocukların duygusal tepkilerini çoğunlukla ebeveynlerine bağlı olarak gösterdiği şeklindedir. Erden (2023), depremde çocukların ve ergenlerin tüm duygularının uyarılması nedeniyle, yaşadıklarını anlamlandırmakta zorlandıklarını vurgulamaktadır.

Araştırma bulguları, çocukların ebeveynlerine, çeşitli aktif ve pasif duygusal tepkiler ile karşılık verdiğini belirlemiştir. Az sayıdaki görüşler, anne ağlayınca üzölmek, sessiz kalmak; daha az sayıdakiler, çocuklarının ebeveynlerine neden ağladıklarını sorması, ebeveynlerinin irkilmelerini sarsıntı zannedip sormasıdır. Bir görüş çocuğun, deprem olduğu için başka yere gitmek istemesi şeklindedir. Benzer araştırma bulguları (Newman, 1976), afetlerin çocuklara psikolojik etkilerini etkileyen faktörleri, çocuğun gelişim düzeyi, ailesinin afete tepkisine yönelik algısı ve travmatik olaya maruz kalma düzeyi olarak ortaya koymuştur.

Sonuçlar, çocukların ve ebeveynlerin deprem bölgesinden ayrıldıktan sonra da, deprem korkusunun devam ettiğini göstermektedir. Ebeveynlerin tamamı, Bucak'a geldikten sonra da kendilerinde ve çocuklarında sürekli deprem olacağı korkusu ve endişesini yaşadıklarını söylemiştir. Çoğu ebeveyn çocuklarının açık alanda kalmak istediğini söylemiştir. Benzer şekilde literatürde de (Erden, 2023), afet mağdurlarının yıkım anını tekrar yaşıyor gibi hissetmenin normal stress tepkileri olduğu belirtilmektedir. Çalışma, çocukların depremde ve sonrasında maruz kaldıkları duygu durumlarından etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin çoğu, küçük çocuklarının oyunlarında deprem anını canlandırdığını söylemiştir. Benzer şekilde araştırma sonuçları (Saylor, Swenson & Powell, 1992), afetten sonraki bir yıla kadar küçük çocukların oyunlarında deneyimlerini yansıttıklarını göstermektedir. Green ve diğerleri (1991), bazı çocukların korkularını oyun oynarken daha iyi ifade edebildiklerini, oyunda yaratılan korkuların çocuğa açıklanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bulgular, deprem sırasında ve depremden yaklaşık iki ay sonra çocukların çeşitli duygu durumları ve olumsuz davranışlar gösterdiğini ortaya koymuştur. Ebeveynlerin çoğunluğu, çocuklarında ani öfke patlamaları, bazıları hırçınlık, kendine vurmak, anneden ayrılmamak ve yalnız uyuyamamak, beslenme sorunu olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer olarak, afetlerin çocuklara etkileri üzerine yürütülen çalışmaların (Dirkzwager ve diğ., 2006; Durkin, Khan, Davidson, Zaman ve Stein, 1993; Norris ve diğ., 2002; Zadeh & Malik, 2009) sonuçları, bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Destekleyici diğer çalışmalar, dünya çapında büyük ölçekli felakatlere karşı çocukların tepkilerini inceleyen araştırmaların sonuçları (Norris ve diğ. 2002; Stein ve diğ., 2004; Weems ve diğ., 2007), psikolojik sekeller arasında, travma sonrası stres belirtileri, depresyon, kaygı, davranış sorunları, uyku sorunlarının yer aldığını göstermektedir. Bulgular, literatürde, çok boyutlu etkilenmelerin olduğu yaşantısal deneyimlerde, ilk 1 ilâ 3 ay içerisinde akut stres emareleri olarak belirtilmektedir (Baş, 2023; Sarp, 2023).

Çalışma, çocuklarda maruz kaldıkları travmatik yaşantılara bağlı korkular oluştuğunu, yanı sıra insanların iyi olmasını istediklerini göstermektedir. Az sayıdaki ebeveyn çocuklarında ani duygu değişimi, tahammülsüzlük ile depremde ölmek korkusu, daha az sayıdakiler ise sebepsiz ağlama krizlerinin olduğunu söylemiştir. En az sayıdaki iki görüş, çocukların kimsenin ölmemesi için dua etmesi ve evlerine dönmek istememek şeklindedir. Benzer şekilde çalışmalar (Saylor, Swenson & Powell, 1992), afet sonrasında okul öncesi çocuklarda afet korkusu, başkaları için endişelenme ve diğer belirtilerde artış görüldüğünü belirlemiştir. Bulgular, araştırma sonuçları ve literatür (Baş, 2015; Dilmaç, 2020) ile örtüşmektedir.

Araştırmada, çocukların ebeveynlerinin deprem ile ilgili tüm konuşmalarına maruz kaldığını belirlenmiştir. Ebeveynlerin tamamı, çocuklarının yanında konuştukları konuların deprem, yaşadıkları, enkazda kalan ve vefat eden akraba ve tanıdıklar ile ilgili olduğunu söylemiştir. Ebeveynlerin tamamı çocuklarının aynı konuşmalara, barındıkları Bucak öğrenci yurdu ortamında da maruz kaldıklarını belirtmiştir. Literatür (Kouski, 2016), afetler, kayıplar, göç ve bunların etkilerinin çocukların ruh sağlığını bozabileceğini vurgularken; (Kamel, 2006), çocuklara, oyun, sanat etkinlikleri, top oyunları, geziler gibi rahatlama aktivitelerinin sağlanmasının çok önemli olduğunu belirtmektedir.

Çalışmada, ebeveynlerin çocukları ile deprem ve sonrasındaki deneyimlerini paylaştıkları belirlenmiştir. Bazı ebeveynler çocuklarıyla, sarsıntıda yaşadıkları korkulu anları, az sayıdakiler ise depremin doğal

afet olmasını konuştuklarını söylemiştir. Literatür (Goenjian, Pynoos Steinberg ve Najarian, 1996; Li, ve diğ., 2015), ebeveynlerin çocukları ile yaşadıklarını konuşmalarının, duyguların paylaşılmasını cesaretlendireceği, kaygıları azaltmada yararlı olacağını vurgulamaktadır.

Sonuçlar, çocukların cep telefonu ve TV’de deprem ile ilgili birçok görüntü izlediğini göstermektedir. Ebeveynlerin tamamı, çocukların yanındayken cep telefonlarında deprem ve sonrası görüntülerini izlediklerini, ayrıca çocukların Bucak’taki barınma ortamında, TV’de benzer duruma maruz kaldıklarını söylemiştir. Benzer şekilde çalışmada, Arbour ve diğ. (2016), çocuğun refahı ve afet sonrası ortamlardaki risklerle ilgili birçok ilişkili alanın dikkate alınmasını vurgulamaktadır. Literatüre göre (NCTSN, 2007; Osawa, 2013), afet ve sonrasında küçük çocukları medya görüntülerine maruz bırakmanın, travmayı tetikleyeceğini, problemlerin zaman geçtikçe karmaşıklaşmasına yol açabileceğini belirtmektedir.

Sonuçlar, çocukların ailelerinde ve barınma ortamlarında deprem ile ilgili eylemlere ilgili davrandıkları, dâhil oldukları ve kendi hayatları ile ilişkilendirdiklerini göstermektedir. Ebeveynlerin tamamı, çocukların tüm konuşmaları dinlediğini, telefondaki görüntüleri memleketleri ve yakınları ile ilişkilendirdiğini, çoğunluğu çocuklarının, sarsıntıların evlerine etkilerini sorduğunu, yine çoğunluğu çocukların evlerinin yıkılma durumuna üzüldüğünü söylemiştir. Benzer şekilde Asarnow ve diğ. (1999) çalışmalarında, çocukların afet sonrası tepkilerindeki önemli farklılıklar için, bireysel özellikleri ve çevresel niteliklere dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırmalar (Kılıç, Uslu, Erden & Kerimoğlu, 1999 ; Mc-Farlane, 1987 ; Van der Kolk, 2003), çocukların travmatik yaşantılara verdikleri tepkilerin aile faktörlerinden etkilendiğini vurgulamaktadır.

Araştırma, çocukların ebeveynlerinin gündemindeki konuları yakından takip ettiğini ve alt üst olan hayatlarını nasıl etkilediğini irdelediklerini göstermektedir. Ebeveynlerin çoğunluğu çocukların, evlerinin gördükleri yıkılmış evler gibi olacağını söylediğini, bazıları çocukların ebeveynlerinin konuşmalarını tekrar ettiğini, az sayıdakiler çocukların depremin tekrar olmasından ve ölmekten korktuğunu, daha az sayıdaki ebeveyn, çocukların depremin nedeni ve etkisini sorguladığını söylemiştir. Birer görüş, kıyamet kopması ile ilgili konuşmalar ve beş yaşındaki çocuğun, enkaz altında kalmaktan korkmasıdır. Bulgular literatür bilgisi (Cordön ve diğ., 2004) benzerdir. Araştırmalar (Gomez & Yoshikawa, 2017; Vogel & Vernberg, 1993), deprem yaşayan küçük çocukların olaydan kısa bir süre

sonra bilişsel ve yürütücü işlev, davranış sorunları ve sosyo-duygusal olarak olumsuz gelişimsel etkiler yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Çalışma, ebeveynlerin çocuklarıyla depremde yaşadıkları durumları olağanüstü ve normal dışı bulduklarını göstermektedir. Ebeveynlerin tamamı, artçı sarsıntıların çok şiddetli ve sürekli olmasını olağanüstü bulduklarını söylemiştir. Ebeveynlerin tamamına yakını, çocuklarının bina enkazlarını görmesini, çoğunluğu çocuklarının, enkaz altındaki yardım çılgınlıklarını, acı çeken sesleri duymasını, bazıları binaların yıkılışını, cesetleri görmesini, insanların çılgın atarak, ağlayarak kaçışmalarına tanık olmasını olağanüstü ve normal olmayan durumlar olduğunu söylemiştir. Bulgular literatür (Green ve diğ., 1994) ile benzerdir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların devredilemez haklarının her koşulda devlet tarafından garanti altına alınmasını gerekli kılmıştır (Penrose & Takaki, 2006).

Araştırma, çocukların sarsıntılar sırasında ölen ve enkaz altındaki insanları gördüğünü belirlenmiştir. Az sayıdaki ebeveyn çocuklarının, insanların binaların altında kalışına tanık olduğunu söylemiştir. Birer görüş, anaokulu enkazında çocukların cesetlerini görmeyi, kendi evinin yıkılışını görmeyi ve İskenderun'da denizin taşkın halini görmeyi, olağanüstü ve normal dışı durumlar olduğunu söylemiştir. Benzer araştırma (Garfin ve diğ., 2014) bulguları, doğal afete maruz kalmış çocukların etrafta ölü bedenler görerek, kendilerinin veya başkalarının yaralanmasıyla travmatize olabileceklerini göstermektedir. UNICEF (2016)'e göre, dünyada her dört çocuktan birinin çatışmalar ve afetlerden etkilenen bölgelerde yaşamaktadır. Bu durum çocukların çeşitli travmatik olaylara maruz kalma risklerini arttırmaktadır.

Çalışma, çocukların maruz kaldıkları olağanüstü görüntülere sıra dışı tepkiler verdiğini belirlemiştir. Ebeveynlerin yarısı, çocuklarının binaların maket gibi yıkılmasına şaşkınlık ve hayret gösterdiğini söylemiştir. Kouski (2016), doğal afetlerin çocuklara orantısız bir şekilde ve genellikle uzun süreli etkilerle zarar verebileceğini belirtmektedir.

Bu çalışmada, ebeveynlerin yaşadıkları olağan dışı durumların travmatik yansımalarının henüz canlı olduğunu belirlemiştir. Ebeveynlerin çoğunluğu, ceset kokularını hiç unutamadıklarını, çok sayıda ölüm haberi almayı, bazıları enkaz altında yakınlarını aramayı, az sayıdakiler sevdiklerinin mezarına toprak taşıyan insanları, daha az sayıdakiler sarsıntının ilk anlarını hatırlayamayayı, birçok tanıdık ve yakınını

kaybetmeyi, en az sayıdakiler etrafta bir sürü ölü varken artçı sarsıntılardan korunmak için arabaya sığınmayı, çatlama anlarını duymayı, evin çatlaklarını görmeyi en çok etkilendikleri durumlar olduğunu söylemiştir.

Sonuç

Bu araştırmanın amacı, 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerine maruz kalan ebeveyn ve çocukların sarsıntılar sırasında ve sonrasında neler yaşadıklarını, ebeveynlerin duygu durumlarının ve çocukların tepkilerinin neler olduğunu belirlemektir. Bu çalışmanın sonuçları, ebeveynlerin ve çocukların sarsıntılar sırasında yaşadıkları travmatik olay ve durumlara yönelik psikolojik ve davranışsal sorunlar yaşayacakları, çocukların sarsıntılar sırasındaki tepkilerinin ve daha sonra gelişen somatik belirtilerin ve davranışsal değişikliklerin, ebeveynlerinin tepkilerinden etkilenebileceğini öne süren literatür ile uyumludur.

Bu çalışmanın sonuçları, ebeveynlerin deprem sırasındaki ilk davranışsal ve duygusal tepkilerinin neler olduğunu, çocuklarını korumak için nasıl davrandıklarını, sarsıntılar sonrasında, yaşadıklarını ve duygularını çocuklarına nasıl yansıttıkları ile çocukların tüm bunlara gösterdiği duygusal ve davranışsal tepkilerini ortaya koyduğu için özellikle önemlidir.

Öneriler

Bu çalışmanın sonuçları deprem gibi doğal afet durumlarına karşı, çocuklar ve yetişkinlerin travmaları atlatabilmeleri için politika geliştiricilerin gerekli tedbirleri almasının, söz konusu olayların daha az hasarla atlatılmasını sağlayabilir.

Bu çalışmada çocuklar görüşmelere dahil edilmemiştir. Sonraki araştırmalar daha büyük çocuklar sürece dahil edilerek, onların duygu ve düşünceleri yansıtabilir.

Bu araştırma gibi afet anında çocukların yaşadıklarını konu alan araştırmalardan yola çıkılarak, yapılacak araştırmalarda afet sonrası çocuklara müdahale programları geliştirilebilir, uygulanabilir.

Eğitim kurumlarının ebeveynleri, doğal afetten korunma, hazırlıklı olma ve afetin kendi sağlıkları ile çocuklarının gelişimi üzerindeki etkilerine yönelik bilgilendirmeleri, ebeveynlerin olağanüstü durumlarda daha sakin ve güvenli hareket edebilmelerine yardımcı olabilir.

Devlet ve gönüllü ilkyardım ekiplerinin koordineli ve doğal afetlerin çocuklara etkilerine dönük hazırlıklı olması, çocuklara yönelik psiko-sosyal destek programlarının hazırlanması önemlidir.

Devlet ve gönüllü kuruluşların, ebeveynleri depremin psikolojik etkilerine yönelik bilgilendirmeleri, ebeveynlerin çocuklarına destek olmalarına yardımcı olabilir.

Kaynakça

- Anderson, W. A. (2005). Bringing children into focus on the social science disaster research agenda. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 23(3), 159–175.
- Arbour, M., Murray, K., Arriet, F., Moraga, C., & Vega, M. C. (2011). Lessons from the Chilean earthquake: How a human rights framework facilitates disaster response. *Health & Hum. Rts.*, 13(1), 62-74 <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/harhrj13&div=12>
- Asarnow, J., Glynn, S., Pynoos, R. S., Nahum, J., Guthrie, D., Cantwell, D. P. & Franklin, B. (1999). When the earth stops shaking: earthquake sequelae among children diagnosed for pre-earthquake psychopathology. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38(8), 1016-1030
- Azarian, A. & Skripchenko-Gregorian, V. (1998). Children in natural disaster: An experience of the 1988 earthquake in Armenia. <http://www.aaets.org/article38.html>
- Baş, B. (2023). Afet sonrası sosyal dayanışma iyileşme sürecini hızlandırabilir. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/deprem-sonrasi-cocuklar-ve-ergenlerle-dogru-iletisim-onemli-2052588>
- Betty S. Lai, Rayleen Lewis, Michelle S. Livings, Annette M. La Greca, Ann-Margaret Esnard (2017). Posttraumatic Stress Symptom Trajectories Among Children After Disaster Exposure: A Review *Journal of Traumatic Stress*, 30 (6), 571-582. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jts.22242>
- Bothe D.A, Olness KN, Reyes C. (2018). Overview of Children and Disasters. *J Dev Behav Pediatr*. 39(8), 652-662. doi: 10.1097/DBP.0000000000000600. PMID: 30059416.
- Cordón, I.M., Pipe, M.E., Sayfan, L., Melinder, A. and Goodman, G.S. (2004), Memory for traumatic experiences in early childhood, *Developmental Review*, 24(1), 101-132.
- Cumhuriyet Gazetesi (2023). Kahramanmaraş depremi. <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/74-buyuklugundeki-deprem-icin-turkiyeye-ilk-yardim-azerbaycandan2048643>.
- Creswell, J. W. (2020). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni, (Çev. Ed: Bütün, M. & Demir, S.B.). 5. Baskı, Siyasal Kitabevi.

- Dilmaç, O. (2022). Determining the levels of anxiety, depression and self-confidence through drawings of children affected by the earthquake. *European Journal of Special Education Research*, 8(4), 202-223. <http://dx.doi.org/10.46827/ejse.v8i4.4528>
- Dirkzwager, A.J.E, Kerssens, J.J. & Yzermans, C.J. (2006). Health problems in children and adolescents before and after a man-made disaster. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45(1), 94-103
- Durkin M.S., Khan N., Davidson L.L, Zaman S.S, Stein Z.A. (1993). The effects of a natural disaster on child behavior: evidence for posttraumatic stress. *Am J Public Health*. 83(11),1549-53 doi: 10.2105/ajph.83.11.1549. PMID: 8238676; PMCID: PMC1694881.
- Erden, G. (2023). Deprem sonrası çocuklar ve ergenlerle doğru iletişim önemli. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/deprem-sonrasi-cocuklar-ve-ergenlerle-dogru-iletisim-onemli-2052588>
- Erkan (2010). Deprem Yaşayan ve Yaşamayan Okul öncesi Çocukların Davranışsal/Duyusal Sorunlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (28), 55-66. <https://dergipark.org.tr/en/pub/pauefd/issue/11115/132908>
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260. <https://doi.org/10.1163/156916297X00103>
- Goenjian, A.K., Pynoos, R.S., Steinberg, A.M, Najarian, I.M. (1996). Psychiatric comorbidity in children after the 1988 earthquake in Armenia. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 1174– 1184.
- Gomez, C.J. & Yoshikawa, H. (2017). Earthquake effects: Estimating the relationship between exposure to the 2010 Chilean earthquake and preschool children's early cognitive and executive function skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 38(1), 127-136 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0885200616300643#section-cited-by>
- Green, B., Korol, M., Grade, M., Vary, M.G., Leonard, A.C., Glesser, G.C, & Smithswon Cohen, S. (1991). Children and disaster: Age, gender and parental effects on PTSD symptoms. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30, 945– 951 https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/144/sarp.htm
- Holloway, I. & Wheeler, S. (2017). *Qualitative research in Nursing and Healthcare*. Fourth edition, John Wiley & Sons Ltd.
- Houser, J. (2023). *Nursing research: reading, using, and creating evidence*. Fifth edition, Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning.
- Kamel, H. (2006). Early childhood care and education in emergency situations. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147469e.pdf>

- Kılıç, E. Z., Özgüven, H. D., & Sayıl, I. (2003). The psychological effects of parental mental health on children experiencing disaster: The experience of Bolu earthquake in Turkey. *Family Process*, 42(4), 485-495.
- Kılıç E. Z., Uslu R. İ., Erden, G. & Kerimoğlu, E. (1999). Çocuklarda travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini sürdüren ailesel etmenler. *Kriz Dergisi*, 7 (2), 1-8. doi: 10.1501/Kriz_0000000143
- Kouski, C. (2016). Impacts of Natural Disasters on Children. *The Future of Children*, 26 (1), 73–92. <http://www.jstor.org/stable/43755231>
- Kumar, K. & Fonagy, P. (2013). Differential Effects of Exposure to Social Violence and Natural Disaster on Children's Mental Health. 26 (6), 695-70 <https://doi.org/10.1002/jts.21874>
- McFarlane, A. (1987). Posttraumatic phenomena in a longitudinal study of children following a natural disaster. *Journal of American Academy of Child Adolescence Psychiatry*, 26(5), 764– 769.
- Miles, M., B. & Huberman, A., M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage. ISBN 0803955405, 9780803955400 Oaks: Sage.
- Newman, C. J. (1976). Children of disaster: Clinical observations at Buffalo Creek. *American Journal of Psychiatry*, 133(3), 306-312. <https://ajp.psychiatryonline.org/doi/abs/10.1176/ajp.133.3.306>
- Nergis Televizyon.com., 2023- Kahramanmaraş depremi. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/deprem-ne-kadar-kac-saniye-surdu-kahramanmaras-depreminin-yarattigi-etki,2023>).
- Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C., Diaz, E., & Kaniasty, K. (2002). 60,000 Disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981–2001. *Psychiatry*, 65(3), 207–239. <http://dx.doi.org/10.1521/psyc.65.3.207.20173>
- Osawa, M. (2013). Earthquake disaster footage and its effects on children: Request to the media to help protect children. *Brain and Development*, 35 (3), 188-189
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Butun & S. B. Demir, Cev.). İkinci basım. Ankara: Pegem Akademi
- Pat-Horenczyk, R., Cohen, S., Ziv, Y., Achituv, M, Asulin-Peretz, L., Blanchard, T. R. Schiff, M. & Brom, D. (2015). Emotion regulation in mothers and young children faced with trauma. *Infant Mental Health Journal*, 36 (3), 337-348. <https://doi.org/10.1002/imhj.21515>
- Penrose, M. & Takaki, M. (2006). Children's rights in emergencies and disasters. *Lancet*, 367 (9511), 698-99 doi: 10.1016/S0140-6736(06)68272-X
- Proctor L. J, Fauchier A, Oliver PH, Ramos MC, Rios MA, Margolin G. (2007). Family context and young children's responses to earthquake. *J. Child Psychol Psychiatry*, 48(9):941-9. doi: 10.1111/j.1469-7610.2007.01771
- Sarp, N. (2023). Depremin Çocuk Üzerindeki Etkileri, Çocuklarımıza Nasıl Yardımcı Olabiliriz? https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/144/sarp.htm

- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri. [Illustrated scientific research methods]*. Ankara: Anı Publishing
- Stein, B.D., Jaycox, L.H., Elliott, M.N., Collins, R., Berry, S., Marshall, G.N., Klein, D.J. & Schuster, M.A. (2004) The Emotional and Behavioral Impact of Terrorism on Children: Results from a National Survey, *Applied Developmental Science*, 8 (4), 184-194. doi:10.1207/s1532480xads0804_2
- Streubert, H. J., & Carpenter, D. R. (2011). *Qualitative research in nursing*. (5th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins
- The National Child Traumatic Stress Network- NCTSN. (2010). Age-related reactions to a traumatic event. <https://www.nctsn.org/what-is-child-trauma/trauma-types/disasters/earthquake-resources>.
- Tiet, Q.Q., Bird, H.R., Hoven, C.W. et al. (2001). Resilience in the Face of Maternal Psychopathology and Adverse Life Events. *Journal of Child and Family Studies* 10 (3),347–365 <https://doi.org/10.1023/A:1012528910206>
- Tuncer, N., Sözen, Ş., & Sakar, Ş. (2021). Okul öncesi eğitimde deprem farkındalığı: Deprem benden küçüksün” projesi, Tokat ili örneği. *International Journal of Educational Spectrum*, 3(1), 1-27.
- Türkiye wikipedia, (2023). Kahramanmaraş ve Gaziantep depremleri. https://tr.wikipedia.org/wiki/2023_Gaziantep-Kahramanmaraş_depremleri.
- Rose, P., Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Leaging Global Nursing Research- JAN*, 21(6), 1123-1129. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.21061123.x>
- Saylor CF, Swenson CC, Powell P. Hurricane Hugo blows down the broccoli: preschoolers' post-disaster play and adjustment. *Child Psychiatry Hum Dev*. 22(3):139-49. doi: 10.1007/BF00705888.
- Silva, R.R., Alpert, M., Munoz, D.M., Singh, S., Matzner, F., & Dummit, S. (2000). Stress and vulnerability to posttraumatic stress disorder in children and adolescents. *American Journal of Psychiatry*, 157 (8), 1229–1235.
- Unicef (2016). Nearly a quarter of the world’s children live in conflict or disaster-stricken countries <https://www.unicef.org/press-releases/nearly-quarter-worlds-children-live-conflict-or-disaster-stricken-countries>
- Van der Kolk, B. (2003). *Psychological trauma*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing. London, England. [tps://books.google.com.tr/Van+der+Kolk,+B.+\(1987\).+Psychological+trauma](https://books.google.com.tr/Van+der+Kolk,+B.+(1987).+Psychological+trauma)
- Vogel, J., & Vernberg, E. (1993). Part 1: Children’s psychological reponses todisasters. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22(4), 464–484. http://dx.doi.org/10.1207/s15374424jccp2204_7
- www.nctsn.org/trauma-types/natural-disasters/earthquakes.
- Weems C.F, Watts S.E, Marsee M.A, Taylor L.K, Costa N.M, Cannon M.F, Carrion V.G & Pina A.A. (2007). The psychosocial impact of Hurricane Katrina: contextual differences in psychological

symptoms, social support, and discrimination. *Behav Res Ther*, 45(10), 2295-306. doi:10.1016/j.brat.2007.04.013.

- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11 baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yule, W. (2001). Post-traumatic stress disorder in children and adolescents. *International Review of Psychiatry*, 13(3), 194-200.
- Yumbul, C., Wieling, E. & Celik, H. (2018). Mother–Child Relationships Following a Disaster: The Experiences of Turkish Mothers Living in a Container City After the 2011 Van Earthquake. *Contemp Fam Ther* 40, 237–248. <https://doi.org/10.1007/s10591-017-9445-7>
- Yüksek Öğretim Kurulu (2023). Üniversitelerde bahar eğitim ve öğretim dönemi açılışı ikinci bir duyuruya kadar geçici olarak ertelendi (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/Universitelerde-bahar-egitim-ve-ogretim-donemi-acilisi-ikinci-bir-duyuruya-kadar-gecici-olarak-ertelendi.aspx>). Zhang, J., Zhu, S., Du, C., & Zhang, Y. (2015). Posttraumatic stress disorder and somatic symptoms among child and adolescent survivors following the Lushan earthquake in China: A six-month longitudinal study. *Journal of psychosomatic research*, 79(2), 100-106. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2015.06.001>
- Zadeh, Z. F., & Malik, S. M. (2009). Expression of Aggressive Tendencies in the Drawings of Children and Youth Who Survived the Northern Pakistan Earthquake. *Europe's Journal of Psychology*, 5(2), 64-81. <https://doi.org/10.5964/ejop.v5i2.267>

Extended Summary

Purpose

This research aimed to determine the situations experienced by the children and their parents who were exposed to the Pazarcık and Elbistan earthquakes on February 6, and the emotional states that the children witnessed in their parents.

Method

The data of the study, which was conducted in qualitative research method and phenomenological design, were collected through face-to-face interviews with open-ended and semi-structured questions. The data were analyzed by content analysis, themes, categories and codes were created. The study group consists of 14 parents and 29 children in total, who came from the earthquake region and lived in the Bucak State student dormitory. Interviews were held with parents.

Discussion and Conclusion

The findings of this research show that children witnessed and affected various emotional states of their parents during and after the earthquake and were exposed to extraordinary experiences with their parents.

The results show that children and parents woke up with the intensity of the shaking in the first earthquake (Pazarcık). The first reaction of some parents has been to run to their child's room or to call the children over to them. Research shows that parents cannot stay calm and act adequately to protect their children. According to the findings, half of the parents waited for the concussion to stop, while the other half ran out with the children.

The findings show that the physical and emotional impact of the two major concussions was very intense and traumatic. All the parents stated that the tremor was so severe that they could not stand up, and some parents stated that the building shook like a cradle and threw people from wall to wall. The majority of the parents said that the emotional impact of the experience would not end, and they felt like they were going to die, while some said that the fathers were very afraid and froze.

The results show that when parents and children go out, they take shelter in closed environments to protect themselves from the cold. Most of the parents said that they took shelter in cars with their children when they went out, while some said that they stayed outside first and then found a car. In the study, it

was determined that the children stayed and moved between a few hours and a few days in the environment where they took shelter with their parents. Some of the parents said that their stay in the car was between three and seven hours, some between one and three days. It is stated that the number of people staying together in a small number of parents in the village house and in the tent is 20-30, and 15-20 people in the car.

In this study, all the parents said that during and after the first (Pazarcık) and second (Elbistan) earthquakes, the weather was very cold and snowy, and rain and snowfall continued. Some said that electricity, water and natural gas were cut off.

The critical finding of this study is that children and parents experienced chain tremors with three major earthquakes, aftershocks were very frequent, very severe and did not subside for days. Most of the parents said that their children witnessed crying, fear and screaming during the night of the earthquake and the second earthquake (Elbistan). The results show that children are affected by the emotional states of their parents. Most parents stated that during the concussion, the children cried a lot and were very afraid like their parents, some stated that the children did not react and did not cry.

The study shows that although the children and their families have left the earthquake zone, the anxiety of an earthquake continues. In addition, most of the parents said that their young children reenact the earthquake moment in their games. The findings revealed that children showed various emotional states and negative behaviors during the earthquake and about two months after the earthquake. Most of the parents stated that their children had sudden outbursts of anger, some of them were irritable, hitting themselves, not being separated from the mother and not being able to sleep alone, feeding problems, a small number of parents said that their children had sudden mood changes, intolerance and fear of dying in an earthquake.

The research shows that children are exposed to all the talk of their parents about the earthquake, watching many images and news about the earthquake on mobile phones and TV. In the findings, almost all of the parents said that it was extraordinary and unusual for their children to see the building debris, the majority of their children to hear the cries for help under the rubble, the voices of pain, some to see the buildings collapse, to see the corpses, to witness the people running away screaming and crying.

In the study, most parents said that they could never forget the smell of corpses, receiving news of many deaths, some searching for their relatives under the rubble, a small number of people carrying soil to the graves of their loved ones, and seeing the cracks in the house.

The findings of this study support the literature suggesting that parents and children will experience psychological and behavioral problems related to traumatic events and situations during concussions, that children's reactions during concussions and subsequent somatic symptoms and behavioral changes are affected by their parents' reactions.

The result of this study are particularly important because they reveal what parents' first behavioral and emotional reactions were during the earthquake, how they acted to protect their children, how they reflected their experiences and feelings to their children after the earthquakes and the children's emotional and behavioral reactions to all these.

ETİK BEYAN: "6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinde Çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık oldukları duygu durumları" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır ve veriler toplanmadan önce Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik araştırmalar Etik Kurulu'ndan 05.04.2022 27.04.2021 tarih ve 2023/04 nolu toplantıda GO 2023/201 karar no ile Etik Kurul Onayı alınmıştır. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde "Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.